

риторії, райони та малофункціональні міста не потрапляють до списку адміністративно-територіальних одиниць, в які передбачено вкладати бюджетні кошти на розвиток інноваційного виробництва. Тому для рівномірного соціально-економічного розвитку держави потрібно розвивати економічний потенціал всіх регіонів.

### Література

1. **Ukraine Competitiveness Report 2008** / Executive Chairman Pr. Klaus Schwab. – World Economic Forum. – Geneva, 2008. – С. 94-95.
2. **Б.Є. Патон.** Наука – Інноваціям // Наука та інновації. – 2008. – № 5. – С. 19-20.
3. **Постанова Кабінету Міністрів** України "Про затвердження Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" від 14 травня 2008 р.
4. **Закон України** "Про інноваційну діяльність" від 25.03.2005 р. № 2505-IV.
5. **Офіційні сайти Головного управління статистики по областях.** [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.sf.ukrstat.gov.ua>, <http://www.vous.vin.ua>, <http://www.vouskstat.gov.ua>, <http://dnepstat.gov.ua>, <http://www.dnestrstat.gov.ua>, <http://www.stat.ic.zt.ua>, <http://www.stat.uz.ua>, <http://www.zapstat.zp.ua>, <http://stat.if.ukrtel.net>, <http://www.kous.kiev.ua/index.html>, <http://www.kirstat.kr.ua>, <http://www.lugastat.lg.ua>, <http://www.stat.lviv.ua>, <http://www.stat.nk.ukrpack.net>, <http://www.od.ukrstat.gov.ua>, <http://www.poltavastat.gov.ua>, <http://www.sumystat.sumy.ua>, <http://www.ternstat.tim.net.ua>, <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/index.html>, <http://www.stat.ks.ua>, <http://statbrd.rp.km.ua>, <http://www.stat.cherkassy.ua>, <http://www.oblstat.cv.ukrtel.net>, <http://www.chernigivstat.gov.ua>.
6. **Офіційний сайт Державного комітету статистики України.** [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 338.43.02 (477)

*Доц. А.Р. Дуб, канд. екон. наук – Львівська державна фінансова академія*

## ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІМЕЙНИХ АГРАРНИХ ГОСПОДАРСТВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ: СТАН ТА НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО СПРИЯННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Охарактеризовано сучасний стан забезпечення сімейних аграрних господарств сільськогосподарською технікою, розкрито його причини, запропоновано можливі напрями державного сприяння підвищенню рівня забезпеченості цих господарств потрібною технікою, з огляду на кризу у вітчизняній економіці.

*Assoc. prof. A.R. Dub – Lviv State Academy of Finance*

## Providing of domestic agrarian economies an agricultural technique: the state and directions of state assistance is in the conditions of economic crisis

The modern state of providing of domestic agrarian economies an agricultural technique is described in the article, its reasons are exposed, possible directions of state assistance the increase of level of material well-being of these economies a necessary technique are offered, taking into account a crisis in economy.

**Постановка проблеми.** Однією з найважливіших проблем сучасної аграрної економіки є незадовільний рівень забезпечення господарств основним і обіговим капіталом. Із переходом на ринкові засади господарювання ця проблема ще більш посилюється, оскільки ринкові механізми не спромоглися забезпечити конкуренції між виробниками матеріально-технічних ресурсів,

їхніми постачальниками, натомість спричинили різке зростання цін на машини та обладнання, а також несвоєчасне і неякісне їх постачання агровиробникам. Ще більше загострила ситуацію криза у вітчизняній економіці, яка почалася в другій половині 2008 р. Тому питання, пов'язані із забезпеченням сімейних аграрних господарств сільськогосподарською технікою, набувають в сучасних умовах особливої актуальності.

**Аналіз останніх досліджень.** Проблемам забезпечення агровиробників матеріально-технічними ресурсами багато уваги приділено у працях П. Денисенка, Г.А. Лісовського, А. Мазуренка, П. Макаренка, М.Й. Маліка, С. Ониська, О. Онищенко, О.А. Плаксіна, М. Роїка, П.Т. Саблука та інших. Основні акценти в працях українських науковців поставлено на проблеми забезпечення агропідприємств матеріально-технічними ресурсами, розвиток відносин між суб'єктами господарювання та постачальниками в умовах ринку, ефективність використання сільськогосподарської техніки, питання виробництва матеріально-технічних ресурсів для села та встановлення цін на них.

Водночас мало уваги приділено технічному забезпеченню сімейних аграрних господарств, незважаючи на їх переважаючу частку у виробництві валової сільськогосподарської продукції. Потреба теоретичного осмислення цієї проблеми в умовах кризи в економіці держави зумовили напрям нашого дослідження.

**Метою** дослідження є висвітлити сучасний стан наявності сільськогосподарської техніки в сімейних аграрних господарствах, розкрити його причини, і на цій основі запропонувати можливі напрями державного сприяння підвищенню рівня забезпеченості цих господарств потрібною технікою, зважаючи на кризу у вітчизняній економіці.

**Виклад основного матеріалу.** Парк тракторів і зернозбиральних комбайнів з 1991 р. скоротився більш, ніж удвічі, при цьому рівень їх спрацьованості становив 70-80 %. Навантаження на один комбайн зросло до 282 га (у південних регіонах – до 406 га) за нормативу 100 га [1, с. 4]. Сільськогосподарські виробники були забезпечені технікою лише на 40-50 %, з якої понад 90 % потребувало повної заміни. Загалом спрацьованість основних фондів сільського господарства становить 60 %, а вітчизняні товаровиробники виготовляють близько 25 % потрібного обладнання, решту становить імпортна техніка (здебільшого виробництва Росії, Білорусії, США) [2, с. 23].

Стан забезпечення пріоритетної форми сімейних аграрних господарств сільськогосподарською технікою подано в табл. Як бачимо, незважаючи на те, що абсолютна чисельність техніки зростає, зростає і навантаження на неї (кількість тракторів у розрахунку на 100 га ріллі зменшується щороку).

Не втішною є ситуація із забезпеченням селянських господарств технікою. На кінець 2007 р. в наявності цих господарств було 150 тис. тракторів, 16 тис. комбайнів, 26 тис. міні-тракторів і мотоблоків [3, с. 187]. І це враховуючи те, що чисельність особистих селянських господарств в Україні сягає п'яти мільйонів.

Істотно ускладнила ситуацію із забезпеченням аграріїв вітчизняною технікою і економічна криза. Так, за січень–квітень поточного року виробництво тракторів в Україні зменшилось на 98,3 % порівняно з аналогічним

періодом попереднього року. Загальна кількість виготовлених машин у вказаному періоді становила 42 шт. (з них у березні – 3 штуки). Аналогічна ситуація простежується й для інших видів сільськогосподарської техніки. Виробництво сівалок в Україні в січні–квітні 2009 р. порівняно з тим самим періодом 2008 р. зменшилось на 82,1 % і становило до 609 шт., а борін дискових – на 92,6 % і становило 164 шт. [4]. Внаслідок зазначеного вище сільськогосподарські підприємства зазнають великих втрат врожаю, що своєю чергою негативно позначиться на кінцевих споживачах їхньої продукції.

**Табл. Наявність сільськогосподарської техніки в фермерських господарствах [3, с. 166]**

| Назви показників             | 2000  | 2003  | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  |
|------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Трактори:                    |       |       |       |       |       |       |
| всього                       | 22118 | 27797 | 29172 | 30773 | 31560 | 32443 |
| у розрахунку на 100 га ріллі | 1,11  | 0,96  | 0,90  | 0,88  | 0,83  | 0,80  |
| Комбайни:                    |       |       |       |       |       |       |
| зернозбиральні               | 4585  | 6559  | 7182  | 7688  | 8120  | 8573  |
| кукурудзозбиральні           | 165   | 325   | 381   | 429   | 441   | 434   |
| кормозбиральні               | 422   | 547   | 616   | 641   | 643   | 638   |
| бурякозбиральні              | 617   | 826   | 895   | 984   | 209   | 217   |
| картоплезбиральні            | 126   | 188   | 195   | 209   | 1036  | 998   |
| Сівалки                      | 9982  | 12944 | 14275 | 15115 | 15531 | 15963 |
| Жатки валкові                | 975   | 1777  | 2358  | 2639  | 2834  | 2825  |

Основу парку зернозбиральних машин в Україні становлять комбайни російського виробництва "Нива" і "Дон", поставки яких здійснювали ще за існування СРСР. Тому ці машини є дуже спрацьовані і значна їх частина вже не підлягає ремонту. З 1998 . в Україні розпочато та модернізовано виробництво 236 машин сільськогосподарського призначення, а також розроблено 106 нових найменувань, 80 з яких – за кошти бюджету [5, с. 3]. Основними виробниками є завод ім. Малишева (комбайни "Обрій"), АТ "Херсонські комбайни" ("Славутич"), концерн "Лан" ("Лан"). Проте, за час незалежності України вони випустили трохи більше 700 комбайнів. Така ситуація зумовила потребу закупівлі техніки іноземного виробництва (John Deer, Claas, Case). Проте, від таких закупок досить швидко відмовились, оскільки ці комбайни надто дорогі для українських аграріїв, а також через неможливість забезпечити їх роботу відповідно із західними стандартами. У 2002 р. розпочалося постачання комбайнів російського підприємства ВАТ "Ростсільмаш" марки "Дон", яке було припинене в 1996 р. через значну заборгованість коштів цьому підприємству.

Треба зазначити, що російські виробники сільськогосподарської техніки, з метою підвищення своєї конкурентоспроможності, оснащують свої комбайни додатковим обладнанням: пристроями для скошування трав; трисступеневим подрібнювачем зерна; роторними жатками з шириною захвату 3,5 м; кабінами з кондиціонером та шумовіброізоляцією тощо.

Дещо краща ситуація із збиранням в Україні тракторів. Одним з основних виробників тракторів є ТОВ "Укравтозапчастина", який випускає трактори марки МТЗ-80, МТЗ-82, а також "Беларус". Висока якість цих тракторів зу-

мовлена багаторівневим контролем процесу виробництва та невеликими його масштабами (7 машин на добу). На підприємстві збирають та обладнують трактори і за індивідуальним замовленням. Під час купівлі машин покупцям також пропонують різні схеми оплати, оскільки не завжди в аграріїв є змога відразу сплатити повну вартість трактора, яка становить 53-55 тис. грн.

За підрахунками фахівців, використання вітчизняної техніки дає змогу знизити собівартість продукції. Так, у разі використання українських сільськогосподарських машин для виробництва цукрових буряків собівартість 1 т цукру дорівнює 273 дол. США, а з використанням іноземних машин та обладнання – 350 дол. США, у виробництві пшениці собівартість становить відповідно 106 і 151 дол. США [6, с. 88]. Проте, через високу вартість та низьку купівельну спроможність українських аграріїв вітчизняна техніка представлена на полях України сьогодні в дуже незначних обсягах.

Однією з основних проблем придбання матеріально-технічних ресурсів, на яку часто скаржаться селяни, є диспаритет цін, внаслідок чого платоспроможність аграріїв перебуває на низькому рівні. Так, ціни на сільськогосподарські матеріально-технічні ресурси і послуги, які споживають аграрії, у шість разів вищі за ціни на сільськогосподарську продукцію. За такої ситуації майже всі види сільськогосподарської продукції (крім зерна та насіння соняшнику) перебувають на межі збитковості. Проте, варто зазначити, що диспаритет цін наявний і в економіці розвинених країн, однак там він перебуває під контролем держави, яка в разі потреби вживає заходів щодо його зменшення. За кордоном диспаритет цін здебільшого пов'язаний з високими вимогами до техніки (її універсальності, надійності, економічності, енергозбереження тощо). Важливим є те, що фермери розвинених країн у вирішенні питання забезпечення своїх господарств технікою, виходячи з економічних розрахунків, порівнюють доцільність купівлі нової техніки, придбання вживаної техніки на вторинному ринку, залучення тракторів та комбайнів шляхом оренди або ж користуються послугами машино-прокатних станцій. За кордоном на вторинному ринку сільськогосподарської техніки можна придбати із значними ціновими знижками техніку, яка була у вжитку менше п'яти років. В Україні ж на вторинному ринку ціни істотно нижчі лише на стару, майже повністю спрацьовану, техніку [7, с. 64].

У процесі реформ селяни-члени колишніх сільськогосподарських підприємств отримали право не лише на земельні паї, а й на майно цих підприємств. Проте, директори під різними приводами або не давали селянам техніку, або передавали їм у власність практично повністю спрацьовані машини та обладнання. Переважна більшість селянських і фермерських господарств неспроможні купити нову техніку за власні кошти, а якщо все ж таки купують, то часто трапляються випадки її невідповідності технічним нормам. Так, близько 90 % нових сільськогосподарських машин мають технічні відхилення. У третини машин простежуються відхилення за основними експлуатаційними показниками. Через це затрати на ремонт упродовж експлуатаційного терміну становлять майже 80 % від балансової вартості машин [8, с. 28].

Підсилюється незадовільна фондоозброєність селянських господарств і високими цінами на пальне. Господарства не спроможні закуповувати його в потрібних для ведення виробництва обсягах, особливо в період збирання врожаю.

Важливим кроком, спрямованим на технічне забезпечення невеликих за розміром особистих селянських господарств, є запровадження виробництва малогабаритної техніки. Так, ВАТ "Львівагромашпроект" одним із перших в Україні розпочало випускати малогабаритну сільськогосподарську техніку, яка отримала визнання не лише в межах країни, а й за кордоном [9, с. 10]. Машини таких підприємств користуються попитом у селян та фермерів, оскільки вони значно дешевші порівняно з великогабаритною технікою і на невеликих площах використовувати їх економічно доцільніше.

Ще однією істотною проблемою для селянських та фермерських господарств є доступ до банківських кредитних ресурсів, який є значно обмеженим порівняно з великими сільськогосподарськими підприємствами. Однією з основних причин цього є несвоєчасне повернення або неповернення взагалі аграріями отриманих кредитів.

В умовах економічної кризи банки або призупиняють фінансувати аграріїв, або значно підвищують відсоткову ставку за користування кредитом, що практично позбавляє сільськогосподарських товаровиробників позичкових коштів.

У розвинених країнах фермерство отримує істотну підтримку. Це проявляється насамперед у державній підтримці фермерів, через дотування їхнього виробництва. Найпоширенішими видами державної дотаційної підтримки аграрних господарств за кордоном є: субсидування відсоткової ставки кредитів для фермерів; часткове забезпечення банківських позик державними гарантіями; створення спеціалізованих кредитних структур для аграрного сектора; списання та реструктуризація боргів у внутрішній державний борг; викуп старих боргів спеціальними фондами і їхня реструктуризація за новими пільговими ставками; покриття дебіторської заборгованості сфери перероблення і реалізації продукції фермерів; усунення диспаритету цін на аграрну та промислову продукцію.

Державна матеріально-фінансова підтримка фермерства в Україні на сучасному етапі переважно втілюється в життя шляхом надання допомоги новоствореним господарствам у період становлення (перші три роки після його створення, а в трудонедостатніх населених пунктах – п'ять років) та фермерським господарствам з відокремленими садибами за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, зокрема через Український державний фонд підтримки фермерських господарств.

За рахунок коштів Державного бюджету України фінансують такі заходи: меліорація земель, зокрема їхнє зрошення та осушення; консервація та рекультивація малопродуктивних сільськогосподарських угідь; придбання сільськогосподарської техніки (комбайнів, тракторів, автомашин, бульдозерів, сівалок тощо). За рахунок місцевих бюджетів фермерським господарствам може надаватися допомога у будівництві об'єктів виробничого і невиробничого призначення, житла, вжитті заходів щодо землеустрою. За підра-

хунками фахівців, для виконання сільськогосподарських робіт аграріям щороку потрібно 15-16 млрд грн [10, с. 3].

У 2009 р. Уряд планує збільшити пряме фінансування фермерських господарств на 200 млн грн (на початку року на ці цілі було заплановано 26 млн грн). Ці гроші можуть бути використані для надання фермерам безвідсоткових кредитів [11].

Підвищення рівня забезпеченості сімейних аграрних господарств сільськогосподарською технікою, зважаючи на те, що вітчизняна економіка перебуває в кризі, ми вбачаємо в їх непрямій фінансовій підтримці. Йдеться, насамперед, про те, що кошти повинні надаватися не безпосередньо фермерам у вигляді допомоги на придбання потрібної техніки, а скеровуватися на заходи, які сприятимуть зменшенню ціни на неї. До таких заходів можна віднести:

- сприяння розвитку мережі машино-прокатних та сервісних станцій;
  - встановлення цін на паливо-мастильні матеріали для сільського господарства в межах розрахункових норм на рівні їх собівартості;
  - здешевлення банківських кредитів для фермерських господарств на пункти облікової ставки НБУ;
  - встановлення суворого контролю за якістю виробництва сільськогосподарської техніки, запровадити сертифікацію машин відповідно до міжнародних стандартів, підвищити вхідний контроль за якістю і комплектацією машин та їхніх частин;
  - державне сприяння вітчизняному виробнику сільгосптехніки у вигляді пільг в оподаткуванні і дотацій;
  - залучення вітчизняних та іноземних приватних інвестицій у сферу виробництва сільгосптехніки;
  - сприяння науковим розробленням, шляхом встановлення грантів та премій за раціоналізаторські винаходи, з метою вдосконалення функціональних можливостей машин та устаткування, а також зниження витрат на їх виробництво;
- підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня механізаторів.

Вказані заходи, по-перше, сприятимуть покращенню якісних характеристик та зниженню ціни на сільськогосподарську техніку, по-друге, вбережуть бюджет від значних видатків на пряме фінансування фермерів, що особливо важливо в умовах кризи, по-третє, сприятимуть розвитку українських виробників такої техніки.

**Висновки.** Таким чином, диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію; низька платоспроможність селянських та фермерських господарств; недосконала структура ринків ресурсів; високі ціни на нову техніку; невідповідність нормам якості техніки, які виготовляють вітчизняні підприємства тощо, спричинили до незадовільного стану забезпечення сімейних аграрних господарств матеріально-технічними ресурсами. Істотно ускладнилась ситуація із випуском та купівлею сільськогосподарської техніки внаслідок кризи у вітчизняній економіці. Вихід з такої ситуації в сучасних умовах ми вбачаємо в непрямому фінансуванні фермерських господарств, що сприятиме виробництву якісної сільськогосподарської техніки та розвитку українських виробників такої техніки. Як наслідок, аграрії зможуть отримати пристосовану до умов вітчизняного сільського господарства конкурентоспроможну техніку, здешевлену через пільги її виробникам.

## Література

1. Кузьменко В. Чим збиратимемо врожай / Сільський час. – 2 липня 2003 р. – № 48. – С. 1-4.
2. Попов В. Функционер о проблемах / Бизнес. – 25 мая 2002. – №21. – С. 23-24.
3. Статистичний щорічник "Сільське господарство України" за 2007 рік / Державний комітет статистики України / під заг. ред. Ю.М. Остапчука. – К., 2008. – 378 с.
4. Трактори пішли з поля. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://pda.finance.ua/ua/news/?curID=160947>
5. Машинобудівники українським аграріям / Сільський час. – 14 листопада 2003. – № 87. – С. 3-5.
6. Роїк М., Мазуренко А., Маланчин А. Бурякозбиральна техніка і національна незалежність // Пропозиція. – 2000. – № 7. – С. 88-90.
7. Плаксін О.А. Матеріально-технічне забезпечення підприємств АПК в сучасних умовах // Економіка АПК. – 2004. – № 8. – С. 63-68.
8. Федотов А. Рынок материально-технических ресурсов аграрного сектора // АПК: экономика, управление. – 2003. – № 6. – С. 27-33.
9. Шубіна Л. Іван Сушко: "Львівагромашпроект" створює техніку по-європейськи розумну і по-галицьки мудру" / Молода Галичина. – 8 серпня 2002. – С. 10-11.
10. Аграрії будуть з грішми / Україна молода. – 16 лютого 2005 р. – С. 3.
11. Тимошенко обіцяє гроші фермерам вже цього тижня. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.unian.net/ukr/news/news-304945.html>

УДК 657.1:655

Доц. А.М. Должанський, канд. екон. наук – Львівська КА

### ВПЛИВ ЧИННИКІВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглянуто галузеві організаційно-технологічні особливості поліграфічних підприємств, які потрібно брати до уваги під час організації обліку та контролю витрат. Встановлено, що на досліджуваних підприємствах відсутнє групування витрат за відношенням до обсягів виробництва, місцем виникнення та видами поліграфічної продукції. Недостатньо застосовують метод групування витрат за замовленнями, що унеможливорює визначення нерентабельних замовлень.

*Assoc. prof. A.M. Dolgankij – L'viv commercial academy*

### Influence factor in organization bookkeeping accountability and control expenses in polygraphic enterprise

To look branch organizing technologic peculiarity polygraphic business what guilty to take up before attention hearth time organization calculation and control consumption. It is set that on the probed enterprises absent grouping of charges after attitude toward the volumes of production, mestome of origin and types of polydiene products. Not enough apply the method of grouping of charges after orders, that does impossible determination of unprofitable orders.

Система обліку витрат в умовах ринкових відносин має сприяти не лише підвищенню ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства, а й стимулювати заходи з економії всіх видів ресурсів, забезпечувати їхнє раціональне використання.

Вибір системи обліку істотно впливає на формування цінової політики підприємства, управління виробничо-господарською діяльністю загалом. У подальшому розвитку та поглибленні бухгалтерського обліку передбачено